

SZIGETHY GÁBOR (1942) Budapest

SZIGETHY GÁBOR

Lapszemle XXXV.

Ha nem tartanék kezemben korabeli, különböző szellemiségű-színvonalú újságokat, nem hinném el: 1944. december 6-án napilapok, hetilapok, képes magazinok jelentek meg a szovjet páncélos hadosztályok által gyűrűbe zárt, bombázóporral körberkerített Budapesten.

Magyarország, Ll. évfolyam, 277. szám, 1944. december 6., szerda.

Filmeket vetítenek a mozikban; este a Magyar Állami Operaházban Respighi operája, *A láng* kerül bemutatásra (igaz, a békeidőben megszokottól eltérő időben kezdődött az előadás, délután fél ötkor); hirdetések adnak fel az eladni, vásárolni, csereberélni vágyó pest-budai polgárok; a belügyminiszter rendelete alapján „új elnevezést kapnak és haladéktalanul meg kell változtatni minden olyan út, utca és tér elnevezését, amelynek zsidó vonatkozása van”; a kosárlabda-bajnokságban mindennap mérkőzéseket játszanak: csütörtökön MAC–MOVE, pénteken BTC–TFSE, vasárnap BEAC–FTC; aki teheti, házasságra készül: „Láng Zsuzsannát eljegyezte dr. Molnár Kálmán miniszteri s.-titkár”...

Nagybetűs szalagcím: *Szálasi Ferenc nemzetvezető látogatást tett a Führernél.* (Ügyetlen volt vagy aludt a szovjet léghárítás: nem tudta lelőni az öntelt nemzetvezetővel a német főhadiszállásról hazatérő repülőgépet.) Politikus hír-habostorta az egyre sanyarúbb körülmények – bombariadók, élelmiszerhiány, holnap-rettegés – között mindennapjaikat pergető budapesti polgárok számára: „A megbeszélésen elhatározták, hogy a két nép a védelmi harcot minden eszközzel folytatja, és ehhez megteremt az összes előfeltételeket.”

Politikusok szajkózta silány közhely: *Elhatározták...*

Nagymamám cselekedett: néhány kiló babot, lencsét, borsót vásárolt, és emeleti lakásunkban betárazta a biedermeier ágyneműtartóba.

Tanulmányozom a múltidőt. Az újság első két oldalán részletes tudósítás az áttekinthetetlenül kusza hadihelyzetről. Betűtengerből kiragadott mondat: „A szovjet menetoszlopokat, amelyek a Duna mentén észak felé haladtak előre, bár folyamatosan kaptak erősítéseket, Dunaföldvártól

északra és nekik nagy veszteséget okozva sikerült feltartóztatni és elreteszelni.”

Dunaföldvártól északra – alig negyven kilométerre a fővárostól!

A tudósításban a hangsúlyos szó: *sikerült!*

Aki már megvette színházjegyét, 1944. december 6-án elmehetett az Operaházba vagy a Nemzeti Színházba (*Annuska*, 5 órákor), a Vígszínházba (*Portugália császára*, 5 órákor), s ha zenés darabra vágyott, a Fővárosi Operett Színházban nézhette meg – szintén 5 órákor – a *Luxemburg grófját...*

Próbálok elképzelni, milyen lehetett a mindennapi élet Budapesten 1944. december 6-án, a világháború hatodik évében, advent második hetében. Édesanyám följegyezte, hogy Mikulásra *gyönyörű kis gumicsizmát* kaptam édesapámtól. Szerettem szépen felöltözni, mosakodni viszont nem, csak *pancsolni*. Tehát lehetett pancsolni a fürdőkádban, házunkban működött a központi fűtés, volt meleg víz.

Járnak a villamosok, megjelennek az újságok, működnek a színházak, a mozik.

Részletes moziműsor a Magyarország hatodik oldalán. A *Muki* (bemutató: 1944. február 9.) öt moziban látható, mindennap három, vasárnap öt előadásban; a film azóta elveszett. Két-két mozi tűzte ezen a héten műsorra a *Makk hetes* (1944. augusztus 15.), a *Futóhomok* (a bemutató időpontja ismeretlen) és az *Ez történt Budapesten* (1944. június 5.) című filmeket.

A *Futóhomok* bemutatója sokáig késett, most „több mozi játssza egyszerre”, de a kritikus szerint filmsikerhez kevés a jó szándék: örvendetes, hogy fiatal színészekre épül a film, de sajnos ők igencsak halványak. „Kár, hogy ezt a feltétlenül jó szándékú filmet nem ezerszázalékos művészi apparátussal csinálták, hiszen végeredményben azt mondja el a film, hogy a paraszt és az »úr« között le kell dőlniök azoknak a válaszfalaknak, melyeket az évszázadok nálunk kialakítottak.”

Nemzeti és nemzetietlen szocialisták mindig azt hiszik, nagyhangon azt hirdetik: nekik sikerülni fog!

Újra és újra megnézem, ma is elbűvölő, remek film: *Ez történt Budapesten*. Próbálok elképzelni, hogy mit érezhetett a mozivásznat bámulva a korabeli mozinéző 1944. december 6-án Budapesten.

Történt – múlt idő. De a pesti polgár 1944. december 6-án jelen időben nézte a Budapesten jelen időben játszódó történetet. A főszereplők – remek színészek: Muráti Lili, Ladomerszky Margit, Rajnai Gábor, Hajmássy Miklós – egy elegáns mulatóban pezsgőznek. Két énekesnő lelkesen nótázik a parányi dobogón a zenekar előtt. Mindketten, egymást váltva éneklik ugyanazt a dalt. *A te szerelmed, kedvesem, legyen a sorsom, végzetem...* Az álmatag szöke, gemütlích-dundi édesen bújja a mikrofonba a dalt, a telivér, sexappeales barna buja jazz-ritmusban búvöli a közönséget.

Ez Budapesten történt 1944. december 6-án?

Hazafelé ballagnak a mulatozók, ketten belépnek a ház kapuján, ketten továbbindulnak. Elsétál mellettük egy fegyveres éjjeli őr. A pergő ritmusú filmben megáll az idő: a katona nagyon lassan bándukol végig az üres utcán, a kamera néma csendben, hosszan követi őt.

Aztán *elsötétítés*.

A főszereplő ügyvéd házi mindenese a konyhaszekerényben, a lábasok mögött tárol néhány pár korcsolyát.

Szeret korcsolyázni? – faggatja a házi mindeneszt az alkalmi szakácsnő.

Fenét! Mit tudom én, mikor lesz vége a háborúnak, legyen az embernek néhány pár korcsolyája.

Édesanyám – aznap este a szoba közepén boldogan táncikáltam új gumicsizmámban – biztosan nem tudta 1944. december 6-án, hogy mikor lesz vége a háborúnak, azt sem tudta, hogy számunkra hat hét gyötrelmes, halálfélelemmel sűrű pincefogságot jelent majd Budapest ostroma, és nem volt sem egy, sem több pár korcsolyánk.

Édesanyám mesélte: édesapámat, aki már másfél éve Pesten, egy ételmezési irodában katonáskodott, december 20-án a frontra vezényelték. Karácsony előtt, 22-én vagy 23-án megállt egy német katonai autó a ház előtt (Budapest XI. kerület, Fadrusz utca 6.), kiszállt belőle néhány fegyveres, két katona kíséretével egy SS-tiszt feltalpalt az első emeletre, erőszakosan csöngetett, és a riadtan ajtót nyitó édesanyámmal franciául ordított.

Édesem, hoztam egy demizson vörösbort, egy kosár almát, vigyázz magadra, a fiamra! Isten áldjon!

Édesapám katonásan sarkon fordult, a két fegyveres SS szóltanul követte. Édesanyám úgy emlékezett: mielőtt apám beszállt az autóba, viszszenézett, ő az ablakban állt, találkozott a tekintetük. Akkor úgy érezte: utoljára.

(Az ötvenes években minden hónapban egyszer, vasárnap délelőtt Simóéknál ebédeltünk. Miklós bácsitól és Magdi nénitől mindig csokoládét kaptam ajándékba. Nagymamám 1956 novemberé-

ben mesélte el, hogy édesapám, mielőtt átszökött az oroszokhoz, ki tudja, mi módon, néhány órára SS-egyenruhát szerzett, és a Duna-parton a nyilas sortűz előtt az utolsó pillanatban mentette ki a barát Simó házaspárt.)

Ez történt Budapesten. Nézem a régi filmet, tréfás párbeszéd.

1944-ben a disznó olyan, mint egy törvénytelen gyerek.

Hogyan?

Vidéken neveltetik, és a rokonok előtt eltitkolják.

Amikor először láttam a filmet: nevettem. Talán nevettek a nézők is 1944. december 6-án a mozi-
ban.

Lapozok. A *Kétszer kettő* című új magyar filmet a közönség nem láthatja, mert: „Az újszerűsége törekvő film bemutatója a közelmúltban lett volna három nagy premiermoziban, azonban a cenzúrabizottság a film forgalomba hozatalát nem engedélyezte, mert a film nem felel meg a nemzetiszocialista gondolatnak.”

A filmet betiltották a nyilasok, aztán – a főszereplő Szilassy László személye miatt – 1945-ben betiltották a kommunisták. A rendező Manninger János 1946-ban öngyilkos lett.

Ez is Budapesten történt.

Megértem azt is, ha valaki jár, azt is, ha nem jár moziba 1944 decemberében Budapesten. Az sem lep meg, ha valaki el akar adni stráfszekérral együtt egy pár lovat. De miért keres ugyanakkor a Bókay János utca 39-ben felvétellek kocsisokat? És ki az a jóember, aki éppen most akar vásárolni magának egy pár lovat a hozzá tartozó stráfkocsival?

Mai ésszel az is nehezen felfogható, hogy ezen a napon Budapesten, a József nádor tér 1. II. emelet 1. számú lakás bérlője *Jól főző szobalányt keres azonnali felvételre.* Ha találtak alkalmas személyt, a mindenre elszánt leánka három hét múlva már együtt reszketett a pincében a nagyságos asszony-nyal, s lehet, hogy többet soha nem főzött a rommá lőtt második emeleti konyhában.

1944. decemberben kétéves voltam, még nem tudtam olvasni. 2020 decemberében még tudok olvasni, de nem értem, amit olvasok: „Bútorozott szobát keresek, előkelő helyen, két külföldi úr részére telefonnal és fürdőszobával, lehetőleg étkezéssel. Telefon: 423-715.”

Előkelő helyen? – a hirdető a történelmi helyzetben nincs tisztában a magyar szavak jelentésével. *Előkelő* hely a harmincas években Budapesten a Rózsadomb, a Szabadság-hegy, a Duna-part... 1944 decemberében a telefonra, fürdőszobára és koszt-ra-kvartélyra vágó két külföldi úr (miért nem mentek időben haza?) akkor érezheti magát „előkelő”

helyen, ha biztonságos helyen talál magának lakást – messze a vasúttól, gyáraktól, mindennapi bombazápornak kitett városnegyedektől.

Olvasom a hirdetést: „Bácskai úriasszony keres azonnalra bútorozott lakást vagy lakrészt. Megőrzést is vállal garanciával. Sürgős ajánlatot kér a kiadóba. »Jól fizet« jeligére.”

Délvidékről menekült a hölgy, Bácskában a *holmija* talán odaveszett, de pénze van, lakást keres. Érthető: élni, életben maradni szeretne. Ha lakáshoz jut, *megőrzést is vállal garanciával!*

Bátor asszony! A fővárosba menekült bácskai hölgy, aki szülőföldjén feltehetően pénzzé tette minden vagyonát – „»Jól fizet« jeligére!” –, most egy elhagyott vagy bérbeadott üres lakásért, annak megőrzéséért garanciát mer vállalni.

A házban, amelynek pincéjében édesanyám és nagymamám egy-egy fotelben, én éjszakánként a ruháskosárban töltöttem hat hetet az ostrom idején, a bombázások és belövések következtében a harminc lakásból hét vagy nyolc megsemmisült.

Garancia bármire Budapesten 1944. december 6-án?

Édesanyám naplóját olvasom: „Karácsony reggelén három ízben is volt riadó, bombázás is a közelben. Délután éppen gyertyagyújtáskor erős légelhárítás volt, géppuskázás. A harci zaj belevegyült a »Mennyből az angyal« hangjaiba. Az éjjel óriási robbanások zavarták az álmunkat, a riadót fenn izgultuk végig. Megkezdődött Budapest ostroma!”

Túléltük?

ZSIRAI LÁSZLÓ

HKT

ZSIRAI LÁSZLÓ (1956) Budapest

Rögtön az írásom elején illendő megfejtetem a címben rejlő betűszó titkát: Holt Költők Társasága. Hogy Peter Weir – Tom Schulman Oscar-díjas forgatókönyve alapján készült – játékfilmje nem játék, azt világsikerben kifejeződő hatóereje igazolja. Alapmű. Elsősorban abban a tekintetben, hogy a költészet az emberi léleknek magabiztosságot nyújtó szerepét állítja példaként a diákok létszemléleti nevelésében.

Korosodván egyszer csak azt vettem észre, hogy engem is holt költők vesznek körül. Szobámban itt van körülöttem hagyatékuk: tárgyi és főként szellemi emlékeik. Mintaként szolgáló könyveiket, jó tanácsokkal ellátó leveleiket máig megbecsülve őrzöm. Gyakran felidézem szellemiségüket, olykor teljesen váratlanul bukkan fel gondolataimban alakjuk, egy-egy mozdulatuk, a hozzájuk kapcsoló mozzanatok egy-egy kedves és/vagy fontos pillanata.

Némelyikük, mai szóval élve, mentorom volt. Igen sokat köszönhetek nekik, a pályára igazítás érdemes és önzetlen segítségével múlhatatlan irántuk a hála érzése bennem. Az irodalmi nagyapámnak tekintett Bárdosi Németh János költeményeinek világos valórjei, leveleinek soraiból áradó intések, figyelmeztetések akkor is pályám mérföldköveit jelentik számomra, ha soha egyetlen soromat nem közölte akkori folyóiratában, a Jelenkorban. Sokkal

nagyobb jelentőségű érdeme, hogy emberszámba vett mint szépírással próbálkozó gimnazistát. Bizonytalanságaim ellenére nem hagyott veszni, kívülről táplálta a bennem rejtező reményt. Megtisztelő figyelme, tehetségem kibontakoztatásába vetett bizalma nélkül ma nem lennék az, aki képességeim és lehetőségeim határai között lettem: versek vérátömlesztésével vigasztalódó vazallus.

Hogyan kezdődött?

A soproni alsó-lövérekbeli családi házunk teményeskertjében kapáltunk édesapámmal, amikor a kutyánktól tartó postás hátrakiáltott nekünk, hogy pénzesutalvány érkezett. A csekkről azonnal kiderült, hogy a Vas Népe kiadója küldött közel kétszáz forintot a nyomtatásban – életemben először – megjelent, rövidke verseimért. Apám, akinek kevéske nyugdíja volt akkor, a pénz átvételét követően azt mondta nekem: „No, tedd le, fiam a kapát, és menj be a szobádba verset írni!” Biztam benne, hogy ismét sikerülhet közlésre érdemesíthető verseket írnom, de tisztában voltam vele, hogy rangos irodalmárok segítségével a publikáció aligha sikerülhet. Édesapám katona barátja volt Kónya Lajos kétszeres Kossuth-díjas költő, ír is erről a *Soproni évek* című könyvében. Apám azt tervezte, hogy elküldjük neki a verseimet, ő majd megállapítja, mit érnek. Ezt mondta délelőtt, este pedig azért mutat-

ták a tévéhíradóban a költő feketével keretezett fényképét, mert elhunyt. Nem maradtam azonban tanács nélkül. Bárdosi Németh János, a pécsi Jelenkortól, egyike volt azoknak, akik nem zárkóztak el verseim bírálata elől. „Írjon, ha nem is zuhognak a sikerek. Az ember azért ír, mert muszáj írnia!” – javasolta egyik levelében.

Harmadikos gimnazista voltam, amikor az említett díjazású négy sorosaim megjelentek a szomszéd megyei napilapban. Többfelé próbálkoztam aztán, kisebb-nagyobb eredménnyel, de természetesen még nem sűrűn jelentették meg a verseimet. „A jóra meg kell érní” – írta egy rovatvezető, s megtapasztaltam, hogy nagyon is igazul. A sok ugyanis nem értékmérő a lírában, csak a minőség számít. Ahogy Pilinszky vallotta: nem az a fontos, hogy a madár mennyit csap a szárnyával, hanem az, hogy íveljen. Bárdosi anginás görcsökről számolt be utóbbi leveleiben, kivált a Jelenkorból, de levelezésünk haláláig tartott.

Tanártól eddigi életemben két könyvet kaptam ajándékba. Mindkettőt ugyanattól. A *zene szava* című versantológiát 1974. május 11-én a gimnáziumi padomon találtam, mikor az osztálytársaimmal alkotott, kigyózó sorunk visszatekergőzött, miután bejártuk az alma matert. A könyvbe ragasztott kartonlapon ez áll: „Kedves Lacókám! Ballagásod emlékére fogadd ezt a könyvet szeretettel. Zongoratanárod Munczy Lenke.” Az ugyancsak Lenke nénitől kapott másik könyv, az emlékezetes, *A magunk kenyérének* című versantológia, amelyben Rónay György mutatta be Vasadi Pétert. Két bejegyzés ragadott meg ebben a könyvben. Az egyik az ajándékozó ajánlása: „Kedves tanítványomnak szeretettel Munczy Lenke”, a másik pedig a tulajdonképpen rám is jellemző művészi magányosságot méltató Rónay-írás eleje: „A költők is, mondja Illyés, rajokban jönnek, mint a madarak. De van madár, amelyik kimarad a rajából. Talán később indul, talán máshonnan, mint a többi. Egyedül száll, egyedül küzd, bukdácsol a szélben; nem viszi a közös szárnycsapások lendülete, nem védi a közös vonulás viszonylagos biztonsága.

És nem neveli a közös ének. Mire megszólal – későn, már amikor a szerencsésebb többi rég túl van első énekén –, olyan lesz a hangja, mint senki másé. Rekedt, mély, nyugtalanító; vagy fényes és lobogó. S olyan látomásokat közöl, amilyeneket csak ő látott: ez a magányosan repülő.

Vannak nemzedéktelen költők. Ilyen költő Vasadi Péter. Ő maga is tudja. Nem büszke rá, de nem is gyötrődik miatta. Egyedül kell megharcolnia a harcát, korral, idővel, önmagával: ennyi az egész.”

Hogy verseim és életképeket tartalmazó kisebb jegyzeteim megjelenhettek az Új Emberben is, az

Vasadi Péternek köszönhető. Évtizedekig elemezte, javította, szidta, és/vagy magához ölelő módon méltatta beküldött kézirataimat. Minden egyes levelében találtam valamit, ami nem a versről szólt, hanem célzottan a pályakezdő költőnek lett címezve, mint például: „Semmi erőszak. Semmi cselezés. Az egyszerűsödés – növekedés. A mélyülés – tágulás.” Vagy más alkalommal: „...minél inkább a Lélek ragyog, magában, annál inkább vet ránk sugarat.” A figyelem fegyelmét tanultam tőle. Szomorú élethelyzetemben a következőképpen vigasztalt: „Kérjen, könnyörögjön; ne adja föl azt a biztos tudatot, hogy ön éppúgy, mint mind Gondviselés alatt állunk. Tegye meg azt, amire képes. Többre ne törjön, ne akarjon. Különben az, hogy mit s mennyit, az is az Ő dolga. A Gondviselés nem cinikus, nem vergődni hagyja az embert, hanem értelődni; de ez szenvedés nélkül nem megy. Viszont az Atya egyre mélyebben s tágasabban foglal bennünk helyet. Csak az fordul bennünk örömmre, amit megszenvedtünk. De erőre – testi(!), lelki, szellemi erőre – szükségünk van. Talán még egyet: nem szabad kapkodni, félni, megrémülni a világtól. Lazítson. Húzza ki magát, és mondja a világ képébe: Engem teremtetek, vagyok valaki.”

Hosszú ideig nem találkoztunk, majd a Magyar Írószövetségben tartott 90. születésnap ünnepségén a terembe lépve felismert, és egyenesen hozzám fordult azzal, hogy a napokban küldött nekem egy postai levelezőlapot, megkaptam-e. Annyira fiatalos temperamentummal és friss gondolkodással rendelkezett még mindig, nem gondoltam, hogy másfél év múlva, a 2017. szeptember 10-én két nappal a Fiumei úti Nemzeti Sírkertben az Írószövetség nevében búcsúztatom a gyászmisét és a temetést celebráló Jelenits István piarista szerzetes és Balog Zoltán miniszter úr társaságában.

Fodor Andrásnak Takáts Gyula irányított, a verseimre válaszként küldött, 1978. június 28-án keltezett, aranyos virággal saját kezűleg illusztrált postai levelezőlapjával: „Kedves Laci, névnapjára gratulálok. A verseit elolvastam, kár, hogy nem az újabbakból küldött. Ezek igen változó értékűek, de tény, főleg a rövidekre, 1-versszakosakra mondhatom, hogy közölni fogják a napilapok is. Új verseit Fodor András címére küldje; Ő a Somogy versszerkesztője. Üdvözlöm: Takáts Gyula.” Ennyi szerepet vállalt az érdekemben, ami az alapvetően fontos főszerepek egyikének minősült. Neki köszönhető, hogy első folyóiratbeli közlésem megvalósult 1979-ben, a megújuló Somogyban. És azután is több évtizedig biztatott, barátságába fogadott Fodor, akinek szolidáris humánuma legendává nőtt a szakmában. Első gyerekverses könyvecskémet így nyugtázta: „Köszönöm, nagy élvezettel (unokás nagypapa lévén to-

vábsugárzó hatásokkal) olvasom kis könyvedet. Mivel Törő Pistától hallom, rád férne a szerencse, neked kívánok mindenki előtt boldog újévet. K. Ilona és a Te verseidet szeretettel várom. A folyóirat egyelőre még működik, de Kaposváron szinte csak elene dolgoznak, jó hazai szokás szerint." Együtt dolgoztunk Kondor Ilona első verseskötetén, ő lektorként, én szerkesztőként. Később e könyvet említő írásában jótét lélek munkatársának nevezett. Érdekes, hogy 2006-ban éppen a névnapomon operáltak lágyéksérvel, s Fodor András is a névnapomon távozott el 1997-ben az élők sorából. Kondor Ilonát a rádióban bementették alapján, telefonon értesíttem kedves mentorunk haláláról. Mindketten megrendültünk e szomorú hír hallatán.

A meghittség megteremtésének képessége címet adtam a CÉH folyóirat 1990. júniusi számában publikált tanulmányomnak, amit így indítottam: „A somogyiak tekintetének bizalmat érlelő fénye által minden egyes alkalommal megerősödik a hitem abban, hogy él még a pannon derűvel keretezett, nemes, emberi jellem! Fodor András költői teljesítményének legnagyobb értéke is – a közvetlen emberi méltóság sugallata – lényének természetes tartozéka, ami nem csupán lírájában, hanem teljes egyéniségében és művészi valójában kifejeződik.” Szívemben őrzöm és cikkeimben szívesen idézem szeretett verseit: *A barátság bére*, *Pár napja csak*, *Fűtő*, *Süvit mindenfelől...*, *Szerelmünk földi tája* stb. Jellemzői: humánus, morál, hűség és szeretet. Pál apostol szavaihoz igazodva, a legfontosabb a szeretet. Hiszen „a művészetben éppúgy, mint az életben, minden lehetséges addig, míg mindennek alapja a szeretet”. Fodor András nemcsak kitűnő szerkesztője-lektora volt verseimnek, hanem jelentősen együtt gondolkodó, barátságos pályatárs is, aki pontosan tisztában volt azzal, hogy mi, emberek „egymás gondjában létezünk”. Igazságomat, sokunk igazságát igazolja *A barátság bére* című verséből négy sor: „S e pénzzel mért világban, / hol eszköz és cél érdeket fogan, / élünk csak föl nem váltható / hitünkben állhatatosan.” A költészet valós értelme és haszna pedig ilyen sorokból világlik ki természetesen, mint amilyeneket a *Fűtőben* formált: „Terhemmel fűtöm a világot, / arcotok szirmát bontsa ki.” Fodor Andrástól többet tanulhattunk, mint a versírás mikéntjét: a létezés szerelmét egyenest.

Tandori Dezsővel soha nem találkoztam személyesen. Rövidke, jellegzetes leveleit mégis barátsággal fogalmazta. Szívesen és azonnal írt ajánlást különféle pályázatokhoz. A Magyar Ifjúság című hetilap 1981. március 27-i számának 38. oldalán, a Szót kér rovatban a következő ajánlással mutatott be: „»Ha száraz fűszálnak érzed magad...« – ezt a sort olvas-

tam elsöül Zsirai László verseiből, igencsak örömmre szolgált. »Válj esővé«, hangzott a második sor jó tanácsa. S hogy a gyökér lélegzetével kellene élnünk. Továbbra is tetszett. A *Lónapok* következett aztán: nemcsak ügyes dolog, de igazi jó vers. Nem csekélység. A kifejezés biztonsága is fontos, de nem árt, ha ennél valamivel több szervezi a művet – és ez a költemény meggyőző a nagyon ígéretes tehetség eddigi eredményeinek értékéről. Semmi »jópofászkodás«, semmi nagyotmondás; a vers elemei nem köszönnek vissza, a tagolás fegyelmezett, pontos. Természetesen nem mindenütt találkozunk ilyen hibátlan eredménnyel, ám a *Rózsakertben* című versnek is megvannak a jó erejű helyei, s a nap – Zsirai rokonszenves, akár elemi fontosságig is elvezethető költői témája – a *Párbeszéd* anekdotikusabbnak álcázott kompozíciójában ugyancsak a bűvöleték józanágát sugározza. Szerelmes verseinek, tűnődőbb, barátaihoz szóló meditációinak hangütése szintén több mint feltételezhető ígéret. Van itt megismert versei közt még egy remeklés, a *Hír és kommentár*. Zsirai mondanivalója nemcsak megközelíti, el is éri azt az értékfokot, hogy azt mondhassuk máris: fontos, rokonszenves, érzékeny és határozott vállalkozás ez a kibontakozó verstermés. Még néhány ilyen »lónapos« és »csigás« vers, és még biztosabban vélhetjük majd: alakuló költői pályáról kapunk hírt. Jölesik, hogy »kommentálhatom.«” A rovatvezető tájékoztatása szerint akkoriban Veress Miklós nem kívánt foglalkozni a verseimmel. Nem bántam. Ezen az oldalon Tandori ajánlásával öt versemet közölte a lap, ami az akkori pályakezdő fiatalok számára fontos lépcsőfokot jelentett.

Évek múltán írtam egy verset a szerkesztőségben, ahol dolgoztam. A felelős szerkesztő mindennapos elfoglaltságai közé tartozott, hogy almával, keksszel, magokkal etette az ablakpárkányra szálló verebeket. Egy ilyen lapzártás napról szólt a versem, amit elküldtem Tandori Dezsőnek, aki néhány buszmegállónyira lakott a szerkesztőségtől. Nem késlekedett a válasszal, 1984. február 2-án keltezett postai levelezőlapot találtam hamarosan a szerkesztőségi íróasztalomon. „Kedves Zs. L.! Köszönöm! Hát ez... Jó a vers, különben. Én is »futva« írok, még tél, már tavaszelő időn. Mulasztások s tervek csapnak össze. [...] a telefonszámom, kipotytyant veréb ügyben! Szeretettel: T. D.” Személyesen soha nem találkoztunk Tandori Dezsővel. Írásaink találkoznak olykor egy-egy folyóiratban.

Ladányi Mihálynak, Tüskés Tibornak s legkivált az érdi Bíró Andrásnak szintén sokat köszönhetek együttműködésben, súrlódásmentesen szívélyes barátságban. Utóbbi temetésén tartott gyászbeszédemben így búcsúztam a lélek egykor Baumgarten-

ösztöndíjas írnokától: „Viszontagságotól sem mentes élete és alkotói munkássága a legjobb példája annak, hogy miként lehet belső ösztönökkel, derűvel bizakodni a jövő iránt, s kimenedni annyi bajból. *Ma már tudom* című versének végén így vall: »az én szerelmem ott él benned / s ha már nem leszek csak nevedben / s a nevem is elfelejted / nem tudsz kitérni vágyaidra / hámot és gyeplőt rak az este / s repít ismerős tájakat látni / hogy aki voltam ne feledhesd / mert a szerelmem oly erős / akár a Föld legbensőbb magva / mert ennél csak te vagy erősebb / aki mindezt és így akarta / ezért van az ma már tudom / mi végre élek itt e földön / szeretni téged amíg bírlak / s elmúlni ha időm betöltöm«. András Bátyánk! Legutolsó telefonbeszélgetésünk alkalmával örömet fejeztél ki arra a hírre, hogy az ország nagyvárosaiban tartott könyvbemutatóm alkalmával beszéltem munkásságodról a közönségnek. Miközben fülemben cseng utolsó mondatod: »A verseim talán túlélnek engem.«”

„Fecske az öröm, őszre elszáll. / Ez volt az élet: egy rövid nyár.” Így számol be egyik versében az életről Sarkady Sándor, szülővárosom egykori díszpolgára, irodalmi organizátora. S a költészetbe vetett hitvallása hogyan szól? „Halandóvá tett mindenkit a végzet. / Csak az énekek jutott örök élet.”

Sarkady érdemei között saját könyvein túl elsődűek az általa szerkesztett könyvek: *Vallomások egy városról (Magyar írók Sopronról)*, *Soproni Írók Antológiája*, *Soproni Füzetek* sorozat stb. Persze, vele együtt emlékszem Bószé Balázusra, Huszár Lászlóra, Kövesi Györgyre úgyszintén, mint a Soproni Fialatok Művészeti Kollégiuma már eltávozott tagjaira, Becht Rezsőre, Herbszt Zoltánra és a szintén soproni származású Karner Beatrixre, aki a szekszárdi temetőben lett végső nyughelyet.

HKT címmel jegyzett jelen írásomban azt igyekeztem vázlatosan összefoglalva felmutatni, hogy nem véletlenül él bennem holtuk után is a hála érzése idősebb, becsült kollégáim iránt, mivel az itt említett művészek szakmai tanácsaik mellett emberségből is követhető példát mutattak előttem. Vétek volna megfedkezni erről.

Nemcsak az itt felsorolt, de egyéb holt költőkkel kapcsolatosan is érvényesen fogalmazott meg Bárdosi Németh János valami elemien fontosat *Örök barátaim* című versében: „Nem éltek már, de él a művetek, / egy édes rím vagy forró pillanat / az élők közé újra visszaad / és úgy dobog a szívetek helyett.” A költők emberek. Élnek és meghalnak. Ám az utódok küldetése, hogy a költői művek örökké életben maradjanak.

